

Spectacole

însemnări

de VALENTIN SILVESTRU

O floare roșie uriașă avînd în mijlocul corolei un taur mic, galben și inscripția „Festivalurile Spaniei, 1970” — acesta e afișul pe care-l întîlnești pretutindeni în Iberia, în lunile iulie-august. De 14 ani, în majoritatea orașelor — uneori și în sate, declarate monument istoric național, — se organizează serii de spectacole estivale, cu participarea celor mai bune companii naționale, și cu o masivă prezență străină. Trupe de balet, orchestre simfonice, circuri celebre, colective dramatice și lirice, coruri, echipe de pantomimă își dispută grațiile publicului și favorurile criticii trecînd dintr-o margine în alta a peninsulei — uneori în aceeași zi, pe drumurile caldinate de soare ale Vechii Castilii, pe serpentinele amețitoare ale munților Cantabrici, pe cretosul mal mediteraneean, umbrit de chipa-roși, ori pe falezele înalte de granit de pe țărmul atlantic. Anul acesta, sinuosul itinerar a fost străbătut de baletul andaluz al lui Antonio, Teatrul național din Barcelona, cu molierescul *Bolnav închipuit*, chitaristul sud-american Atahualpa Yupanqui, Opera din Oslo, formația americană de revistă „Trăiască lumea!”, tinerele stele ale Teatrului Mare din Moscova, Circul din Budapesta, Filarmonica din Sevilla, Corul românesc „Madrigal” și ansamblul folcloric de cîntece și dansuri „Doina”, condus de artistul poporului Dinu Stelian, — ambele primite cu un interes ieșit din comun. În cîte-o urbe mai apăreau și artiști amatori locali, cu piese spaniole vechi, ori cu jocuri și instrumente de-ale ținutului.

Locul teatral

Cum zilele de vară sînt toride, în cea mai mare parte a țării, și amurgul e tirziu, spectacolele încep la 11 noaptea și se isprăvesc spre dimineață. Doar în puține locuri se desfășoară sub acoperișuri. La Bilbao — în sta-cojiul Teatro Coliseo, cu cinci rînduri de loji și balcoane, la Madrid — în Palatul Sporturilor, ornate cu frînghii de care utîrnă policrome plăcuțe din plastic, la Santander — în grădina ce se adăpostește nepăsătoare sub o prelată de un hectar, pe care ploaia aprigă a nordului bate toba cu îndîrjire. Altmînteri, festivalurile au loc în aer liber, în mirifice grădini maure, ca la Cordoba, cu frumoase și încăpătoare teatre descoperite, ca la Cadiz, în cite o împrejurime improvizată în mijlocul bîlciului, ca la Malaga, ba chiar și într-un fel de curte interioară, cu pereți spoiti cu var, ca în portul Motril, unde deasupra scenei trăsneau buchețele cu artificii trimise spre stele de tunuri marine. E folosită și splendoarea seculară a unor monumente: la Osuna, reședință ducală din

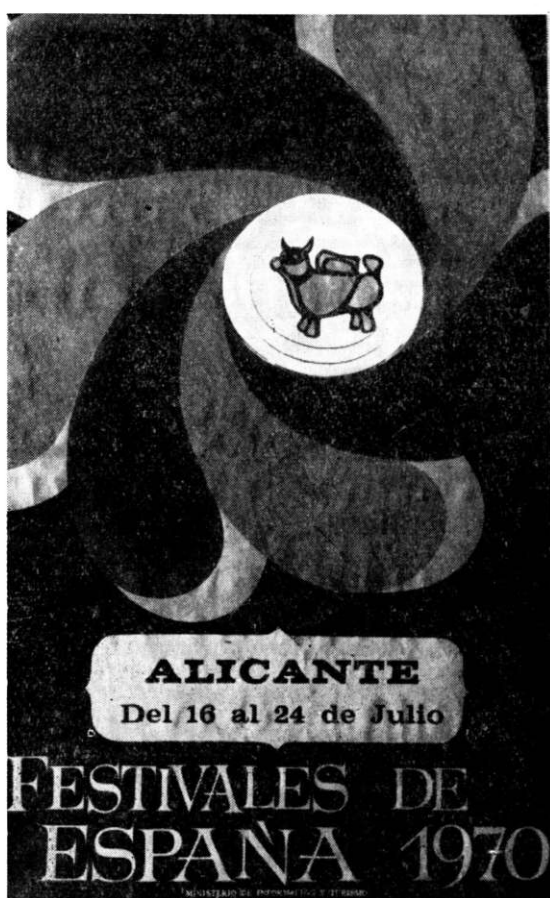
veacul cincisprezece, zidul împunător al mî-năstirii-universitate; la Tarragona, povîrnișul de la intrarea cetății romane, deasupra mării; la Almeria, curtea interioară a cîtadelei vizigote, cocoțată pe o stîncă, la 500 m. deasupra orașului, cu parterul în ogradă, lojile în turnuri, galeria pe creneluri și scena deasupra pivnițelor și catacumbelor. La Alicante au ridicat teatrul în aer liber, cu trei mii de scaune, sub turnul cu orologiu al primăriei, într-un loc mai strîmt decît bucureșteana piață Rosetti, povîrînd șirurile de bănci într-un unghi atît de prăpăstios, încît de la rîndul ultim de sus vezi numai creștele celor din ultimul rînd de jos. De aici am avut și priveliștea inedită a simetriilor florale din compozițiile coregrafice ale ansamblului românesc, pe care nu l-am putut niciodată privi, de pildă, dintr-un plafon. Și tot aici, — priveliștea inedită a două mii de spectatori pe bănci, și a altora vreo mie la ferestrele, în balcoanele și pe acoperișurile țuguite ale caselor medievale din jur.

în Spania

Dansul, el baile

Ibericii iubesc nemăsurat dansul și se mîndresc cu jocurile specifice mai fiecărei regiuni. În Catalonia se încing în hore enorme ca să joace sardana; în Andaluzia, ca și în regiunea madrilenă, se dansează, cu înfocare sublimată, fandango-ul; în Aragon și Navarra, la Valencia și Murcia, faimoasa jota; în Galicia, muñeira — elegantă și tandră; la basci, espadarranza; la Sevilla, bolero-ul; la Malaga, malagueña; în extre-mul sud, candos-ul, de un temperament arzător, sevillanele iuți și vesele, solecarele meditative, Flamenco-ul e un stil, Tacanco-ul — bătaia din călcăie și vîrfurile picioarelor, — o manieră, passo doble — un ritm, zarzuela — o operetă populară.

Am văzut-o dansînd, la Madrid, pe una din gloriile actuale ale peninsulei, conducătoare și animatoare a unei companii vestite, Mariemma. Programul era exuberant, tipic nu numai prin fiecare număr în parte — pînă și concertul brandenburgic nr. 3 de Bach era dansat, cu distincție, în tanguillo — ci mai ales prin cadența ordonatoare. Se începea cu aparente studii clasice, calme, metronomizate riguros, se trecea la pantomima de inspirație gitană — interpretată vioi, dar încă lin, de o pereche — și se încheia cu un joc năprasnic, de grup, de o tulburătoare elegantă și precizie în dezlîntuirea sa. o jota aragoneză pe muzica și în coregrafia lui Pedro Azorin, un zbor vijelios de culori, în care vedeta — mică, smeadă, cu o suplete de oțel fin — era însăși zeita melodiioasei furtuni. Aceste bubuituri de tunet și aceste legănate, dulci acorduri șoptite, le-au auzit, pe senne, și Glinka, Ravel, Chabrier ori Bizet — care au lăsat admirabile partituri

pe teme hispanice. Jota e un rezumat sonor clocotitor al întregii Spanii. „Am dreptate, stimată doamnă?” — o întreb, în cabină, pe admirabila artistă, înfășurată, acum, după spectacol, în prosoape care-i lasă la vedere numai părul de ebonită, fruntea de fildeș, gura puternică, senzuală. „Numai în parte, estimado rumano, numai în parte. Așa cum cunoscîndu-mă pe mine, nu cunoști încă tot ce poate baletul nostru național”. „Îmi fac însă o idee precisă, mai ales că ați îmbregnat cu ritmul specific, chiar și coreografiile pe muzica lui Erik Satie”. „Cum am putea altfel? Interpretăm sufletul spaniol și el ne domină în indiferent care mișcare, atitudine, gest.” În așa cabină zîmbesc, cu dinți scînteietori pe fete oacheșe, balerinele mici și flăcăii subțirei ai trupei; în scenă păreau vinjoși ca niște trunchiuri, înalți, crunți —

acum sint niște copii simpatici învâluși în oboseală și în amintirea caldă încă a ovațiilor sălii.

Corrida

Cel mai iubit spectacol e corrida, înfruntarea omului cu bestia, răfuială veche, străveche, poate din vremea când atlantii, cu simbolul taurin al regelui lor Prometeu pe arme ciudate și necunoscute, au năvălit peste pașnicii iberi din văile roditoare ale Guadalquivirului și Ebrului; poate... Cu vremea, s-a născut o artă, tauromachia — pe care am văzut-o chiar studiată și expusă sistematic în cele 26 de uimitoare acvatinte dăruite de Pablo Picasso muzeului catalan ce-i poartă numele. Fiecare oraș își are o „Plaza de torros“, arenă rotundă, circ de amintire romană, cu multe șiruri de galerii, dar cu audibilitate și vizibilitate perfectă din oricare loc.

Alămurile muzicii răsună vesele, taurii năvălesc înfuriați și buimaci în spațiul rond, „peonii“ le flutură pe sub ochii injectați mantiiile roze cu căptușeală galbenă, îi înșeală, fugind, ascunzându-se după parapete de lemn, picadorii călări pe cai înzeuați cu un ochi acoperit, îi împung cu lănci ascuțite și se lasă răsturnați eroic, cu cai cu

La Almeria, locul teatral e curtea interioară a citadelei vizigote, cocoțate pe o stâncă la 500 de metri deasupra orașului.

tot. matadorii agili se reped și înfig în spinarea animalului aștit necruțătoarele „banderille“ colorate, cu ghiare ce se prind adânc în carne și, în sfârșit, iese, cu mantia roșie și spada ca un fir de fier, toreadorul. O clipă se privesc lung: taurul uimit de noua prezență, luptătorul măsurându-i rece înălțimea, cîntărindu-l, căutînd din ochi locul unde înțepătura va nimeri înima.

Cele mai aprinse aplauze de pe arena barceloneză „Monumental“, în duminica aceea caniculară, cînd cincisprezece mii de oameni se îngrămădiseră să-i vadă pe faimoșii Paco Camino și Ordoñez luptînd, i-au fost dăruite primului; printr-o subtilitate glumească, toreadorul a făcut vîta — strălucitoare de sudoare, învelită într-un fular roșu de sînge — să danseze în jurul ei pînă ce, buimăcită, a căzut în genunchi. Era un dans macabru, căci în clipa următoare, fandînd și ridicînd brusc brațul, Paco i-a înfipt sabia în grumaz pînă la mineralul aurit, prăbușindu-l după un spasmod de o secundă.

Mulțimea urlă în delir, conducătorul jocului ordonă să se taie urechile animalului și să fie dăruite toreadorului, acesta pornește, cu trofeul în mînă, să facă înconjurul triumfal al arenei, bărbații îi aruncă pălăriile, pungile, hainele, femeile pantofii și batistele; ajutoarele toreadorului le rearuncă delicat proprietarilor, muzica intonează un marș glorios, în timp ce trei cai cu panaze de dric scot, tirîndu-l prin pulbere, leșul moale al învinsului.

Dar la Motril, un tînăr neferit, Alfonso, s-a împiedicat, și coarnele ascuțite ale taurului i s-au înfipt în spinare, apoi copitele acestuia l-au murecat sălbatic. Au sărit să-l scape; i-a împins mîndru deoparte, și așa, sfîșiat, plin de sînge, clătîindu-se, a ridicat spada și a căzut din nou în praful arenei, de astă dată împreună cu animalul. L-au purtat în triumf pe targă și au exclamat, a doua zi, în ziare: „ce corridă superbă!“

Căci după fiecare corridă, apar cronici ample în ziare și reviste. Există critici specializate ca în cinema sau poezie. L-am cunoscut pe unul din cei mai proeminenți, de la Ronda, în neuitata noapte în care m-a ajutat să-i abordez pe toreadori și să am o îndelungată convorbire cu ei.

— Citiți criticile domniei sale?

— Rar — a zîmbit Diego Puerta, de la înălțimea faimei sale. Nu e nimic de învătă din critică. Și-apoi, aș vrea să-l văd măcar o singură dată și pe dînsul, criticul, în fața taurului.

— Mă prînd! — a sorbit liniștit ziaristul din paharul cu gin brumat — cu condiția să scrii tu a doua zi cronică. O singură dată în viața ta.

Torero-ul a mărturisit, rîzînd, că n-ar fi în stare, dar că asta nu-l va face lector mai bun al ziarelor. Ziaristul i-a replicat că îndiferent de părerea lui proaste, va continua să-și facă meseria cum îl taie capul; pentru cititori.

...Si în timp ce-și dăruia amabilități, am avut, un moment, sentimentul înviorător că mă aflu într-un mediu familiar, la o discuție între cronicari și artiști, pe teme teatrale.

Los Titeres, păpușile

În afara „festivalurilor“, vara spaniolă e cam secetoasă, căci se joacă ici-colo reviste de duzină, cabarete muzicale inocente, ori piese estivale fără prea mult har. Tot căutînd să aleg, într-o albastră după amiază, la Vitoria, ce ar fi de ales între comedia S-a aprins un bec deasupra patului și „senzația zilei“, piesa Du-te și mărită-te, timp-pito! am ajuns, pe sub o neașteptată arcadă, în piața Primăriei. Părea o curte interioară; un patruleter cu laturile de egală înălțime — case cu un singur etaj, strînse unele în altele, aliniate cu rigla, ferestre și uși identice, pavaj cu dale mari, cîndva de culori diferite, un havuz de aramă în mijloc. Numai intrarea în localul autorității era subliniată de câteva coloane subțiri și un fronton. La fiecare geam, steagul provinciei în roșu, negru și aur, cu stema leonină a urbei. Pe treptele instituției, o scenă improvizată pentru păpuși. O foială nemaipomenită de copii, agasîndu-și mamele și maltratîndu-și bunicii cu țipete bucuroase „los titeres!“; o năvală necurmată de adolescenți dormici să vadă spectacolul gratuit, lume ferilită adusă de sărbătoare — căci la Vitoria era „fiesta“ — gardienii placizi, taciturni, ferînd intrările în culise, prea insistent încercate de fetițe curioase și îndrăznețe.

Scena păpușarilor avea o deschidere mare, cortina fîgăduia o desfășurare grandioasă, mugetul megafoanelor de mîning viza mulțimi de sute de mii. Dar cînd s-a ridicat pinza roșie, ne-am aflat în fața unui decor mic, plat, pictat, stîngaci, — o insulă, un palmier, în copac o maimuță, marea azurie. Păpuși mici, pe cît de pocite, pe atît de simpatice, venînd numai cîte două, — căci erau doar doi minuitori. — manevrate pe mîini, mișcîndu-și doar brațele mititele, rămîinînd fixe, încăpăținate, la mijlocul scenei, sporovăind între ele pe un ton egal, răgușit în banda veche de magnetofon, plutînd prin aer ca să iasă și intrînd ca din praștie, fluturîndu-și hăinuțele, mantiile, voalurile, volanele. Era povestea nemuritoarei aventuri a lui Columb, aseasonată de fantezia năstrușnică, fără nici un fel de opreliști, a păpușarilor; căci cutezătorul navigator avea să se îndrăgostească de o prințesă cu perucă argintie, să fie urmărit tenebros, din umbră, de un machiavel cu redingotă neagră, atacat apoi de pirați plățiți, conduși de o brută fără un ochi și fără un picior, vegheat însă mereu de un arhiepiscop rubicond, ajutat de generali și amirali ai reginei Isabela, într-un vârtej de întîmplări eroicomiche și deșirant dramatice, iuți, fără cap și fără coadă, de

Una din gloriile actuale ale Spaniei, Mariemma, — dansînd flamenco.

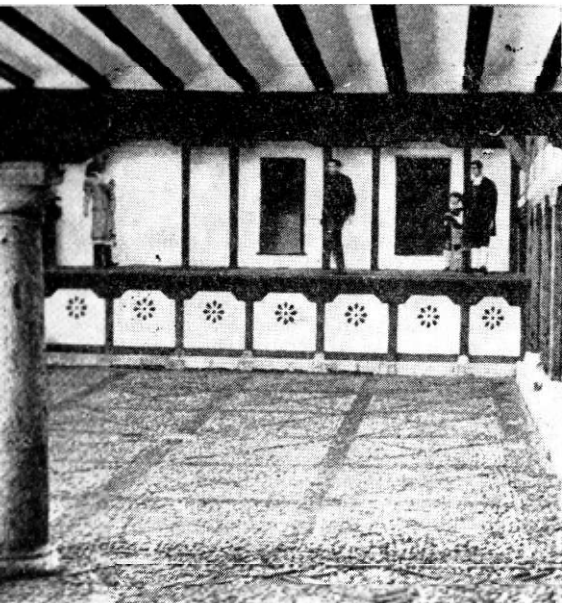
un haz involuntar extraordinar și o savoare populară incontestabilă. Așa trebuie să fi arătat pesemne și istoriile cu Napoleon pe care le-au văzut Alecsandri și Creangă prin bîlcuirile moldovene și despre care istoricul Burada, pare-mi-se, a lăsat măcătoare mărturii, precum și un text autentic, homerice prin neașteptatele tranziții, interpretări și asociatii.

În Spania nu există teatre stabile, ci doar grupuri rătăcite de păpușari ambulanzî anonimi care-și instalează scenele prin iarmaroace și improvizază extravagante istorii pentru toate vîrstele. Reprezentația se oprește numai cînd, prin ochiul perdelei, artistul observă că spectatorii, istovii, încep să se risipească. În unele împrejurări fac cheta

Dansatoarea Pilar Lopez încercând legăturile castagnetei, cum se încearcă monezile de aur, înaintea spectacolului.

„El corral de Almagro”, cel mai vechi teatru păstrat din Spania: var alb, stâlpi cafenii, pietriș galben și azuriu, o bijuterie veche de patru veacuri.

— înainte ori după spectacol. Alteori privesc o indemnizație din partea primăriei, și publicul nu mai are a depune nici o ofrandă.

El corral de comedias, vechiul teatru

Călătorind prin Spania te întâlnești neconștient cu amintirea vie a marilor ei dramaturgi. Înainte de Madrid, când vii dinspre nord, la vreo treizeci de kilometri, e Alcalá de Henares, satul în care s-a născut Cervantes. Pe strada Cervantes, în Capitală, e casa-muzeu Lope de Vega. Pe autostrada care coboară spre sud, prin Aranjuez, spre Cordoba și Sevilla, indicatoarele te trimit la Getafe, la Ocaña, amintindu-ți numaidecît de Tărăncuța... și de Peribanez, iar de la un moment dat se perindă în lant Tembleque, Madrudejos, Consuegra, Puerto Lapice, Manzanares, Daimiel, El Toboso, Criptana, — celebrele etape ale itinerarului donquijotesco prin arida La Mancha. La Pontevedra, oraș nordic, încastrat într-un golf ca o scoică vinată, al Atlanticului, pe înfloriția Calle Barón, străduță îngustă, potopită de zederă și caprifoi, „Casa lui Valle Inclán”. Iar la celălalt fărîm al Atlanticului, între Altamira, — uluitoarea peșteră cu bizoni pictați acum douăzeci de mii de ani — și mirifica plajă de la Suances, strînsă între munți cenușii, veselul sat Santillana, unde fiecare casă e monument istoric și poți mânca merluză friptă pe plită la „Hanul lui Gil Blas”, cel autentic.

Dar profund emoționantă e întâlnirea cu „El corral de Almagro”, cel mai vechi loc teatral păstrat al peninsulei, întemeiat în secolul șaisprezece, într-un tîrgușor din preajma orașului reședință, Ciudad Real. Pare o curte de han rustic — poate că a și fost astfel — mărginită de pridvoare de lemn cafeniu, în două caturi, sprijinite pe coloane de piatră. Aici sînt balcoanele și „Lojile”. Scena e deschisă, fără cortină, vag înclinată și înaintînd spre spectatori, pusă pe o rețea deasă și foarte solidă de căpriori, avînd dedesubt și un locșor pentru muzicanți. Parterul, unde se stătea în picioare, e frumos pavat cu pietriș mare de rîu, aranjat în desene albastre și galbene, meșteșugite după modelul mozaicurilor. Cabinele, dispuse pe ambele caturi, sînt odăițe simple, luminoase, în care acum s-a adus apă curentă, s-au pus oglinzi și rogojini de rașie — fiindcă, din cînd în cînd, se joacă aici piesele lui Lope de Vega, Calderon și Cervantes, artiștii bucurîndu-se nu numai de condițiile bune ale locului — printre care nemișpomenita acustică — ci și de o affluentă căreia niciodată nu-i pot face față cele 420 de locuri. Aici — după cum sună o ordonanță a alcaidelui (de pe la 1580) — nu trebuiau să pătrundă „la locurile ocupate de femei, bărbații, nici să vorbească ei de jos cu ele, care stau sus, nici

„Bolnavul închipuit“ de Molière în viziunea artiștilor din Barcelona

să se furișeze spre ele pe scărițele care duc la locurile lor. Să nu se fumeze țigări de tutun, nici să se vină cu trăsura chiar pînă la ușa teatrului. Iar cei care vind apă și fructe și doresc să-și facă negoțul în incintă, să treacă mai întîi un examen de catehism în fața preotului paroh“. Și tot aici, — după cum povestesc José Alcazar și Cervantes — „cei care hotărau soarta comediei, nu erau cetățenii cei mai iluștri, nici cei mai nobili maștri ai artelor, ci, cu aplauze ori fluerături și tropăituri, croitorii, cizmarii, vizitii, studenții și alții asemenea. Ei, chiar cei fără de carte, erau judecătorii și, pentru zarva pe care o făceau, se numeau „los mosqueteros“, mușchetarii...“.

Dar mai toate piețele sînt locuri de spectacol, iar cînd e „fiesta“, zi de sărbătoare, în afară de corrida sîngeroasă, de teatrul din săli acoperite, de jocurile iuți de pe pașiști și dansurile săltate în jurul chioșcului de muzică, de larma și luminile bilcului, strada însuși e un teatru, cu imensa ei defilare multicoloră și deopotrivă solemnă, în urma căreia unei statui de lemn îmbrăcată în odăjdii scumpe, purtată pe umeri între șiruri de făclii, în neguri de smîrnă, în sunete de clopotei, trompete și chimvale.

Se va găsi cineva, poate, să strîngă toate acestea într-o mărturie unitară: Spania ca spectacol...

